

# Bestrijding van varroa nader bekeken (2)

Henk van der Scheer

**De meeste imkers in ons land passen zwermverhindering toe door kunstzwermen (meestal vegers) te maken. Een klein aantal laat de natuur zijn gang gaan en schept vervolgens de natuurzwermen en er zijn ook imkers die het nog weer anders doen. Over dat andere willen we nu wat meer vertellen. De bedrijfsmethode is namelijk bepalend voor de praktische invulling van het driegangenmenu en die bedrijfsmethode wijkt soms af van het gangbare zoals beschreven in het eerste deel (zie het maartnummer).**

Minimalisering van de varroapopulatie begin juli 2005 leverde gemiddeld de meeste winterbijen per volk op, vergeleken bij latere behandeling dat jaar<sup>6</sup>. Die behandeling is namelijk direct van invloed op de varroapopulatie van dat moment en daarmee op de geboorte van vitale bijen na die behandeling. Als pas in september of oktober 2005 de varroapopulatie werd geminimaliseerd, ontstonden gemiddeld steeds minder vitale winterbijen per volk. Als niet werd bestreden in de periode juli-november 2005 dan ontstonden winterbijen die gemiddeld het minst lang leefden en dat leidde in de proef tot verlies aan volken (wintersterfte). Ook recent onderzoek in Engeland toont dat laat bestrijden (in oktober) van varroamijten leidt tot de dood van volken of tot overwinterende volken waarvan in de volwassen bijen het verkreukelde vleugelvirus (DWV) aantoonbaar is<sup>10</sup>. Dat zijn minder vitale bijen en de betreffende volken hebben het moeilijker met de start in het nieuwe seizoen.

In 2010 werd dezelfde trend zichtbaar in een monitoring in Duitsland waarbij gegevens waren aangeleverd door 4.894 imkers met in totaal 69.824 volken die eind 2009 waren ingewinterd<sup>11</sup>. De monitoring liet zien dat een behandeling in respectievelijk juli, augustus, september of oktober 2009 gemiddeld 17%, 18%, 24% en 30% verlies van volken opleverde na de winter 2009/2010.

Ook in vervolgonderzoek door Bijen@wur bleek dat minimalisering van de varroapopulatie in het voorjaar tot half juli afdoende is om in de herfst van dat jaar voldoende gezonde winterbijen geboren te laten worden. En in het voorjaar tot half juli én na de honing-oogst behandelen is dus in principe niet nodig, maar geeft wel de meeste zekerheid<sup>13</sup>. Er kan worden afgeweken van het driegangenmenu, maar zolang er bij uw bijenvolken nog te veel wintersterfte optreedt, lijkt het raadzaam het menu aan te houden. Zekerheid in uw bestrijdingsschema inbouwen is dan belangrijk.

## Maximale honingooft als doel

Er zijn imkers die proberen om de koningin in het productievolk aan de leg te houden en het zwermen te voorkomen door (meerdere malen) broedafleggers te maken. Deze werkwijze is gebruikelijk in Duitsland en is onder bepaalde drachtomstandigheden gunstig voor de honingooft. Vanwege een late honing-oogst, ergens in augustus, kunt u het volk pas laat met een diergeneesmiddel behandelen tegen varroa. Dan moet u er rekening mee houden dat er veel mijten in het volk aanwezig zullen zijn, waarvan tot wel 80% in het gesloten broed. Dr. Aumeier uit

Bochum (Duitsland) vertelde op de bijengezondheidsdag in het voorjaar van 2010, dat er dan gemakkelijk 2.000 mijten in een volk kunnen zitten<sup>2</sup>. Op dat moment is alleen mierenzuur nog in staat de varroapopulatie afdoende te minimaliseren voor de winterbijen worden geboren. Mierenzuur werkt namelijk meteen tegen alle mijten in het volk, ook die in het broed. Dr. Aumeier doet, net als haar landgenoot dr. Liebig, nadrukkelijk de aanbeveling om in augustus met mierenzuur te behandelen. Als u alles 'volgens het boekje doet', dan is één behandeling na de honingooft afdoende. Twee maal na de honingooft behandelen met mierenzuur (in augustus en september) is niet nadelig voor het volk<sup>7</sup>, maar het kost u wel een handeling extra.

## Totale broedaflegger

Als u de koningin op het volk houdt, moet er in principe broed zijn tot ongeveer twee weken voor de laatste honingooft, wilt u zoveel mogelijk honing kunnen oogsten<sup>1</sup>. Twee weken voor de laatste honingooft is in Nederland ongeveer de derde week van juli. Als u op dat moment alle broed uit de productievolken verwijdert, oftewel een totale broedaflegger maakt, verwijdert u tot wel 80% van de mijten uit die volken. Ze kunnen dan drie weken na de honingooft worden behandeld met mierenzuur of een thymolpreparaat. Ook thymol is dan afdoende om vitale winterbijen te kweken.

Elke totale broedaflegger kunt u vervolgens opkweken tot een productievolk voor het volgend jaar. Drie weken na het maken van een broedaflegger is alle broed uitgelopen en kunt u dit volk ter bestrijding van de mijten behandelen met 3% oxaalzuur. Broedafleggers en kunstzwermen zijn de beste productievolken voor het volgend jaar. Volken met een jonge koningin overwinteren gemiddeld beter dan volken met een oude koningin. Daarop berusten ook de Celler rotatiemethode<sup>12</sup> en de Hohenheimer bedrijfsmethode<sup>9</sup>.

## Wat als men heidehoning wil winnen?

De korfimerkerij berustte op het winnen van heidehoning. Productievolken werden 'geslacht' als de honing binnen was



Tussen de segmenten van het achterlijf



Op borststuk en achterlijf

gehaald en opzetters dienden als productievolk voor het volgend jaar. Korven worden tegenwoordig amper meer gebruikt voor het winnen van heidehoning en dat slachten staat een natuurliefhebber natuurlijk tegen. Als we dergelijke late productievolken willen overwinteren, dan moeten ze wel voldoende sterk zijn. Volken die in oktober minder dan 5000 bijen hebben, kunnen beter worden verenigd<sup>8</sup>. Ook moeten er maar weinig winterbijen in de broedfase zijn geparasiteerd door varroamijten. Volken waarvan in oktober meer dan 10% van de werksters (overeenkomend met een aantal van meer dan 3.000 werksters) besmet is met mijten, hebben geen kans de winter te overleven<sup>5</sup>.

Vanaf ongeveer 10 augustus begint de struikhei (*Calluna vulgaris*) te bloeien waarop de bekende heidehoning is te winnen. Dus kan er in augustus geen bestrijding met mierenzuur of thymolpreparaten worden uitgevoerd om het winterbijenbroed te vrijwaren van parasitering door de mijten. De hoofdmoot van de varroabestrijding moet daarom gebeuren in de winter (oxaalzuur druppelen) en in het voorjaar (darrenraat weghalen en oxaalzuur sproeien in volken zonder broed tijdens de zwermtijd). Tussen zomerdracht en heidedracht zou nog een keer mierenzuur kunnen wor-



Op de darrenlarve

foto's Bram Cornelissen

den verdampt als in het voorjaar de varroabestrijding wat in het gedrang is gekomen. Voor een behandeling met een thymolpreparaat ontbreekt op dat moment de noodzakelijke tijd<sup>4</sup>.

### Besluit

Zoals in het eerste deel is uitgelegd, vormt de vorig jaar verschenen brochure van Bijen@wur de leidraad voor de bestrijding van varroa<sup>3</sup>. Daarin wordt geadviseerd om met een vast bestrijdingsschema te werken volgens een driegangenmenu verspreid over het jaar, waardoor de varroapopulatie constant klein gehouden wordt. Een goed uitgevoerde bestrijding volgens het driegangenmenu geeft de imker de zekerheid dat de volken minimaal last hebben van varroa. Daardoor kunnen bijenvolken hun natuurlijke weerstand met succes inzetten om andere bedreigingen van de gezondheid te weerstaan. Enigszins afwijken van het vaste bestrijdingsschema kan, maar geeft, zeker voor de beginner, wat minder zekerheid.

### Literatuur

Zie [www.bijenhouders.nl](http://www.bijenhouders.nl) > tijdschrift > aanvullingen mei 2011

## De lezer schrijft

### Grijze zandbij

Dat het niet goed gaat met de bijen weten jullie al, maar er zijn ook bijen die wel heel goed doen. In de zandafgraving bij Veenendaal was de grijze zandbij vrijwel alom aanwezig. Zo talrijk dat het voorbijgangers opviel. Een jonge vrouw was zelfs in paniek, ze was bang dat de bijen zouden steken. Maar ik heb haar en haar metgezel kunnen geruststellen. Er komen tientallen kolonies voor die waarschijnlijk meer dan 10.000 bijen bevatten. Voor deze wilde bij, die uitsluitend op wilg vliegt, is het milieu hier perfect. De grijze zandbij heeft open grond nodig om te kunnen nesten. En voor deze open grond zorgen de recreanten die maken dat de bodem op veel plekken onbegroeid blijft. Zonder recreatief gebruik zou het aantal grijze zandbijen dramatisch teruglopen. Dus niet elke vorm van recreatie heeft een negatief effect op de natuur. De grijze zandbij (en tientallen andere wilde bijen in Kwinteloijen) profiteren van de recreatie. Misschien kunnen recreanten in meer gebieden de bijen redden.

30 maart 2011, Arie Koster



Andrena vaga, vrouw - Grijze zandbij

foto Dick Belgers

Zie verder foto's op: [www.bijenhelpdesk.nl/Wildebijen/Andrena/AndrVaga/Nieuwe%20map/Bijen.htm](http://www.bijenhelpdesk.nl/Wildebijen/Andrena/AndrVaga/Nieuwe%20map/Bijen.htm)  
Voor de beschrijving onder zandbijen bij Grijze zandbij: [www.bijenhelpdesk.nl/Wilde-bijen.htm](http://www.bijenhelpdesk.nl/Wilde-bijen.htm)